

एकीच्या बळाचा प्रभाव दाखवा, ग्राम सुधारणा करा.

प्रसंग- वाकोद येथील ग्रामस्थांनी ग्रामविकास विषयी चर्चा

दि. १२-०३-२००९, स्थळ - जैन हिल्स, जळगाव

आदरणीय भाऊंनी आपले जन्मगाव असलेल्या वाकोदच्या सर्वांगीण विकासाचा कृतीतील ध्यास घेतला आहे. ध्यास पर्वाची वाटचाल किती खडतर असते. याची प्रचिती वाकोद ग्रामविकास विषयावर भाऊंनी केलेल्या चर्चेतून येते. समाजहिताची पर्यायाने राष्ट्रहिताची बाब जनमानसात रुजायला वेळ लागतोच. खेडापाडातल्या माणसा-माणसात ग्रामविकासाची जाणीव जागृती निर्माण करणे, सोपे काम नाही. नदीजोड प्रकल्पा संदर्भातील वाघूर नदीच्या पाण्याचा प्रश्न, वैद्यकीय सुविधांबाबतच्या समस्या आा अनेक विषयांवर अधिकारवाणीने मागणी केलेल्या वाकोदच्या आपल्या गावकऱ्यांनी भाऊ इथे मोकळेपणाने संवाद साधतात. केवळ एकाच्याच प्रयत्नांनी गावची स्थिती बदलत नसते, ग्रामवासियांनी एकदिलाने प्रयत्न करायला हवेत. भाऊंनी त्यांना दिलेला हा संदेश चिंतनीय आहे.

सन्माननीय व्यासपीठ, बंधू-भगिनींनो,

वाकोदच्या सर्वांगीण विकासाकरिता आपण सर्वच परिश्रम घेत आहोत. कोणतेही उद्दिष्ट साकारताना येणाऱ्या अडचणी-समस्या पथदर्शक मानून पुढे चालत राहणं हाच माझा कार्यमंत्र! परंतु ज्या तडफेने आम्ही 'वाकोद' ग्रामविकास कृती कार्यक्रमाला भिडलो, तितक्याच सक्षमपणे, संपूर्ण वित्तनीती आम्हाला प्रतिसाद मिळेल आणि मनःपूर्वक आकांक्षा होती, पण तसे घडले नाही, हे स्पष्टपणे नोंदवायलाच हवं..., आता हळूहळू मात्र एकेक पणती पेटायला लागली आहे. चला, त्यातही आनंद आहे! आपल्या मागण्या, हा आपल्यातील जाणीव जागृतीचा उत्स्फूर्त भाग आहे हे निश्चित. अधिकारांच्या स्वरूपात का असेना तुमचा सहभाग या सत्कार्यात आहे. याचा मला गौरव वाटतो. आपल्या मागण्यांचं विनंतीपत्र मी काळजीपूर्वक वाचल आहे. गाव सुखीसंपन्न व्हावं, आर्दा व्हावं, याकरिता माझ्यासोबत आपणही सहभागी असल्याचं आश्वासन त्या पत्रात दिलं आहे.

मित्रांनो, आपणा सर्वांना एकत्र येऊन या मागण्यांचा टप्प्याटप्प्याने विचार करायचा आहे. गावात दारिद्र्याचे प्रमाण मोठे असून गावकऱ्यांनी यथाक्ती हा गोवर्धन पेलायचा हे ठरविले तर आहेच. (टाळ्या) काही अत्यंत तातडीचे प्रश्न आहेत, ते क्रमाक्रमाने सोडवता

येतीलच. यातील जास्तीतजास्त समस्या मी आर्थिक योगदान देऊन सोडवाव्यात आी अपेक्षा व्यक्त केली जात आहे. आपण थेट मागण्यांसंदर्भातील विषयाला थेट हात घालू, आपल्या पत्रात नदी जोड प्रकल्पासंदर्भात म्हणजेच वाघूर नदीचे पाणी काळीच्या धरणात सोडून धरण भरून घेण्याबाबत काय करता येईल? ही पहिलीच मागणी आहे. वाघूर नदीवर गावालगत दोन कट्टे बांधण्याबाबत मागणी आहे. ासकीय धरण योजनेनुसार वाकोदच्या पूर्वेला होणारे धरण अद्याप मार्गी लागलेले नाही. त्या कामाला आम्ही गती द्यावी ही मागणी आहे. गावात पुरेा हातपंपांची आवश्यकता आहे. पाण्याची उत्तम सुविधा त्यामुळे होऊ ाकणार आहे. तसेच मुताऱ्यांचीही मागणी आहे.

वैद्यकीय तपासणीकरिता गावकऱ्यांना जामनेरला किंवा जळगावला जावे लागते कारण प्रासकीय दवाखान्यांमध्ये रक्त, लघवी तपासून रिपोर्ट देण्याच्या म्हणजेच पॅथॉलॉजीच्या सुविधा नाहीत, तरी ताा सुविधा व्हाव्यात ही एक अपेक्षा आहे. गावातील नियोजित कामे लवकरात लवकर पूर्ण व्हावीत ही मागणी आहे. कारण वाकोदमधल्या काही भागातले रस्ते तयार झालेले नाहीत, काही ठिकाणी गटारींबाबत समस्या आहेत. काही ठिकाणी पिण्याचे पाणी पुरेसे येत नाही ही समस्या आहे. दुकानांच्या गाळ्यांचा प्रन प्रलंबित असून तो प्रन सोडविण्याची मागणी आहे. ग्रामपंचायत सदस्यांच्या मागण्या मार्गी लागत नसल्याची तक्रार आहे. संबंधितांनी केलेल्या दुर्लक्षांमुळे ासनाने पाठविलेली अनुदाने परत गेली आहेत, काही परत जाण्याची ाक्यता आहे. ासकीय योजनांचा लाभ घेता यायला हवा ही कळकळ त्या मागणी पत्रात व्यक्त केली आहे. गावातील ाैक्षणिक गरजा पूर्ण होण्याच्या दृष्टीने वाकोदला कृषी महाविद्यालयाची आवश्यकता होती, आम्ही हे काम हाती घेतल्याबद्दल आनंद आणि अभिमान व्यक्त करण्यात आला आहे.

गावातील आंगणवाडा, बालवाडा, ऊर्दू ाळा, वस्ती ाळा, मराठी ाळा तसेच माध्यमिक-उच्च माध्यमिक ाळांना ाैक्षणिक साहाय्य लाभावे ही मागणी यात आहे. स्व. राणीदानजी जैन विद्यालयात संगणक कक्ष उभारण्यात यावा आी मागणी आहे. सर्वात वेवटचा जो भाग आहे तो खूपच महत्वाचा असून देखील तो सर्वात वेवटी आला आहे. ग्रामपंचायतीची गावकऱ्यांकडे असलेली थकबाकी मोठा प्रमाणात असून ती वसूल झाली, तर ग्रामपंचायतीला भक्कम आर्थिक बळ प्राप्त होईल. आमच्यातर्फे नेमलेले प्रतिनिधी श्रीयुत मुकुंद दीक्षित यांनी वाकोद वासियांमध्ये अधिकार, हक्क याबाबत घडवून आणलेल्या जाणीव-जागृतीबद्दल आदर व्यक्त करण्यात आला आहे. गावकऱ्यांना दीक्षित हवे आहेत, हे वाचून समाधान वाटले. ग्रामपंचायतीच्या वसुलीकरिता गावकरी

गावात फिरत आहेत, माझ्या मते हे पहिल्यांदाच घडत असल्यामुळे त्यांच्याकरिता अभिनंदनाच्या टाळ्या हव्याच! (टाळ्या)

मित्रांनो, एकेका प्रनाच्या उत्तराचा आपण पोध घेऊ. आपल्यात उपस्थित असलेल्या बाबूराव असकरांना मी सर्वासमक्ष काही सांगणार आहे. नदीजोड प्रकल्पाबाबत त्यांनी स्वतः काही करणे रास्त ठरणार आहे. त्यांचे भाऊ त्या प्रकल्पाी संबंधित आहेत. ासनाची या प्रकल्पाबाबतची नेमकी भूमिका कोणती आहे? ासनाने आत्तापर्यंत हे काम का केले नाही? निधी अपूर्णता हे एकमेव कारण आहे का? आा सर्व प्रनांबाबत असकरांनी माहिती काढून आणणे गरजेचे आहे. निधीच्या अभावी हे काम रखडले असेल, तर जैन चॅरिटीजची निचितच सहकार्याची भूमिका राहिल. (टाळ्या) कोणत्या कारणामुळे हे काम रखडल आहे, हे मात्र समजणे फार गरजेचे आहे.

जामनेरमध्ये धरण बांधले आहे. आपण त्याच धर्तीवर धरण बांधण्याचा उपक्रम हाती घेतला, तर काय होईल? खालचं धरण भरेल तरी कस? म्हणजेच कोटावधीने झालेला खर्च वायाच जाईल. धरणही बांधू द्यायचे नाही, स्वतःही काही करायचे नाही, आी परिस्थिती आहे. सुदैवाने आपल्याला वाघूर नदीवर दोन कट्टे बांधण्याची परवानगी प्राप्त झाली आहे. कट्टे बांधण्याचे काम लगेच म्हणजे उद्यापासूनही सुरू करायचे असेल तर आपण करू ाकतो. (टाळ्या) पण असे एकदम उत्साहाच्या भरात, घाईघाईने काही करता येईल, असेही नाही. आा कामांसाठी ासनाची कायदेीर परवानगी घ्यावी लागते. बाबूराव आसकरांनी त्यांच्या बंधूी याबाबत बोलावे. त्यानंतर ज्या ज्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांची रीतसर संमती घ्यावी लागेल, त्यांचीही संमती आपण मिळवू. मंत्रालयात जावून मंत्री, सचिव यांचीही परवानगी आपण मिळवू. काहीही झालं तरी आपल्याला बेकायदेीर काम करायचं नाही.

‘लाच’ हा प्रकार आम्ही हाताळत नाहीत! अनेक योजनांमध्ये ‘लाच’ हा प्रकार सरसकट चाललेला असतो. आम्ही कधीही या प्रकारात स्वतःला गुंतवून घेतले नाही. हे कट्टे बांधण्याचे काम तर आपल्याला करायचेच आहे, जिद्दीने करायचे आहे. कारण, दोन कट्टे आपण जर बांधले तर ते खूपच हिताचे असे होणार आहे. भरपूर पाणी गोळा होईल. केवळ आपल्याच पिण्याच्या पाण्याची समस्या कायम स्वरूपी सुटेल असं नाही तर गुराढोरांच्याही पाण्याचे प्रन सुटतील. पूर्वी आपण एक विहीर खोदलेली आहे. ती कायम या सुविधेमुळे भरलेली राहिल. आणखी एखादी विहीर लागली तर ती खणून

काढू. कितीही दुष्काळ पडला तरी आपण पाण्यावाचून तगमगणार नाही. दिवसेंदिवस पाण्याचे दुर्भिक्ष होणार हे तर उघड आहे. दुष्काळी परिस्थिती वाढतच जाणार, संपूर्ण जगानेच हे वास्तव स्वीकारले आहे.

आपण याबाबत कसा विचार करणे आवयक आहे, हे ही आत्ता सांगतो. ज्यांच्या विहिरी नदीच्या काठावर आहेत, त्यांच्या विहिरीला पाणी येणार आहे. कट्टे बांधताना काय करायचे, ते स्पष्ट करतो. दोन ठिकाणी, कुणाची तरी दोन-दोन ते येतील. एक इकडचे ते आणि एक तिकडचे ते बांधावरचे. जोपर्यंत खडक लागत नाही, तोपर्यंत खोल जावे लागते. माती वाहून ते पाणी भलतीकडेच घुसते, सगळे ते वाया जाते, पाणी राहत नाही, कोटावधी रुपये खर्च करूनही आवेळी काहीही उपयोग होत नाही. जोपर्यंत खडक लागत नाही, तोपर्यंत खोल खंदावे लागते, त्यामुळे तो तेतकरी नाही म्हणतो. आपला फायदा होणार आहे, हे माहित असूनही तो 'नाही' म्हणतो. सरकारलाही आा अनेक बऱ्यावाईट अनुभवांना सामोरे जावेच लागते. किती उफराटा न्याय हा! माणसं स्वतः काही झीजायला, त्याग करायला तयार होत नाही, दुसऱ्याने मात्र झीजावं, त्याग करावा ही अपेक्षा बाळगून असतात. 'मला सोडून तुम्ही सगळ्यांना त्या प्रकरणात गोवा' असा माणसाचा पवित्रा असतो. इतरांकडून जी काय मदत घ्यायची ती घ्या, पण मला मात्र वगळा! (हा) सार्वजनिक प्रयोजनासाठी तेतजमीन घेण्याची जेव्हा वेळ येते तेव्हा हे पाटलाच ते आहे, हे अमक्या-तमक्या एका प्रतिष्ठित पुढाऱ्याच ते आहे म्हणून ते ते सोडून द्या. आा वाईट सवयी अंगवळणी पडलेल्या आहेत. आा सवयी झटकून टाकण्याचा आत्मविश्वास तुमच्यात येऊ द्या.

गावामध्ये सगळ्या गोष्टी उलटा-सुलटा, आडव्या-तिडव्या घडताना दिसतात. वीलेबाजी, बडेजाव-अहम्, भ्रष्टाचार आा अनेक घटकांमुळे कोणतही काम सरळ होत नाही. पण मित्रांनो, मी जेव्हा गावच्या विकासाचा विचार केला तेव्हाच ठरवलं. इथले रस्तेसुद्धा सरळ करीन! (हा) आठ फुटाचा रस्ता ठरविला तर आठच, सहा फुटाचा ठरला तर सहाच! थोड आसपासच्या काही ठिकाणी जाऊन पहा. सरळ रस्ते तर जाऊच द्या, फुटलेले रस्ते पहायला मिळतात! स्पष्टच सांगतो, पहूरचे रस्ते पहा. कमीतकमी सिमेंट, जास्तीतजास्त रेती परिणाम फुटलेले रस्ते! आपला रस्ता फुटणार नाही, कारण आपण त्यात अस्सल तेच मटेरिअल वापरलं आणि महत्वाची बाब म्हणजे, आपण सर्वांनी मिळून त्या कामात जीव ओतला! (टाळ्या) तरीही आपण या कामात जरा

मागेच राहिलो, कारण अजूनही काही रस्ते आपण ठरवलेले असून झाले नाही. निश्चित तिथे काही ना काही गोम आहे. जिथे १०,००० फूट लांब रस्ते बांधले जातात तिथे १०० फूट का बांधता येत नाहीत? पहा, आधी खूप काम या बाबतीत झालं, आता हत्ती गेला आणि ठेपूट राहिलं! राजपूतला ती सर्व कारणं माहिती आहेत. कोण कुठे नडतो, कसा नडतो, कसा बोलतो, कसा पाहतो, कोणाचे नाव पुढे करतो हे त्याला इत्यंभूत विचारून घ्या.

मित्रांनो, तुमच्या सर्वांमध्ये एकमेकात एकवाक्यता, ऐक्य असणे आवश्यक आहे. ज्या तेकऱ्यांच्या तेतीला आपण साकार करीत असलेल्या योजनेचा फायदा होणार आहे. आा तेकऱ्यांची यादी आपल्याजवळ तयार आहे. तेकऱ्यांची लवकरच आपण एक बैठक घेऊ. कोणाच्या तेतात बंधारा पडेल हे सांगता येणार नाही. सरकारच्या योजनेनुसार, त्यांच्या ड्रॉईंगप्रमाणे आपल्याला अंमलबजावणी करावी लागेल. आपल्या मनाला पटेल तसे काम आपण करू ाकत नाहीत. समजा आपण आपल्या पद्धतीने काम केले आणि बांध फुटला, खालचे सगळे गावच्या गाव वाहून गेले तर काय कराल? जीवितहानी झाली तर जबाबदारी कुणाची? सांगोपांग विचार करूनच योग्य त्या दिने गेले पाहिजे. ासनाच्या निर्णयापुढे आपण आवेळी काहीच करू ाकत नाही. आपण प्रथम आपल्या त्या गावकरी मित्रांी बोलणे गरजेचे आहे, ज्यांची तेती अधिगृहीत करण्यात येईल, या गोष्टींचा आता विचार करणे व्यवहार्य आहे. ज्यांना या योजनेमुळे मुबलक पाणी मिळणार आहे त्यांचे योगदान नेमके किती? हा एक विचार करण्यासारखा मुद्दा आहे.

केवळ बांधावर आहेत, यांचाच फायदा व्हावा असे आहे का? केवळ त्यांचाच विचार आपण करणार आहोत का? मला जर या प्रकल्पात पैसे गुंतवायचे असतील, तर मी निश्चितच काही सांगणारच. जर बांधावर १० तेकरी असतील, प्रत्येकालाच हे पाणी मिळेल का? अर्थातच नाही. बांधावरून एवढा आतमध्ये, दूरवर पाणी जात नाही. विहिरीपर्यंत हे पाणी पोहचत नाही. माझी इच्छा आी आहे की आतल्या कमीतकमी एक-एक तेकऱ्याला पाणी मिळालेच पाहिजे. कोरडवाहू जमीनधारक तेकऱ्यालाही याचा फायदा होईल. त्याला या योजनेमुळे पाणी भरता येईल. तसे पाहायला गेले, तर आज सगळेच 'कोरडवाहू' आहेत. बांधालगतच्या १० एकराला पाणी मिळेल तर अंतरावरच्या तेकऱ्याला ५ एकर तरी मिळेल! श्रीमंत हा श्रीमंत होत जाणार आहे! ज्याची जमीन नदीकाठावर आहे, म्हणून आजही फायदा होतो आणि पुढेही होत राहिल. श्रीमंताला

श्रीमंत करण्यासाठी आपण या योजना राबवित आहोत का?

मित्रांनो, आपल्या वाकोद गावात आत्तापर्यंत जी विकासाची कामे झालीत, काँक्रीटचे रस्ते झाले, त्यात सगळ्यात जास्त फायदा कुणाचा झाला? अर्थात मारवाडी लोकांचा! गावकऱ्यांना 'फायदा' हा विषय तुम्ही ज्या दृष्टिकोनातून बघतात, तो तसाच असतो असे नाही. तुमच्याकडे पैसा येतच नाही, असे आहे का? 'पैसा' येतो पण तुम्ही त्याचे काय करतात? तुम्ही त्या पैसाचा विनियोग कसा करता यावर तर संपूर्ण भवितव्य अवलंबून असते. 'व्यसना'मुळे अनेक बरबाद होतात. आलेली लक्ष्मी काढता पाय घेते. वेटी पैसाचे चक्र फिरत राहते. वाण्या-मारवाडाकडे जमा होणारा पैसाचा ओघ मोठाच असतो! कमावलेले अनिष्ट मार्गाने उधळण्यापेक्षा योग्य पद्धतीने गुंतवून अधिक धन संपत्ती प्राप्त करणे हा तर वाण्या-मारवाडाचा जीवनभाव आहे. त्यांचा पैसा सत्कारणी लागतो, हेच आपल्याला म्हणावे लागेल. गावातली वास्तव परिस्थिती नीट समजून घ्यायला िका. स्वतःच्या आचरणात बदल करा. भविष्यासाठी जागरूक व्हा. आधीच ज्यांच्याकडे साधन आहेत, त्यांचा फायदा होणारच. दुकान किराणाच असो वा फर्टिलायझर-सीड्सचं असो, त्यांची चलती होणारच.

केवळ वाणी-मारवाडीच नव्हे तर पाटील आणि इतरही काही समाजातली मंडळी आता आा उद्योग-व्यवसायात आली आहेत. पैसाकडे पैसा ओढला जातो. श्रीमंत अधिक धनवान होतात. अर्थात 'पैसा' कुणाकडेही कितीही प्रमाणात गेला तरी माझ्या पोटात दुखण्याचे काय कारण? पण हा पैसा मध्यम परिस्थिती असणाऱ्यांच्या घरातही जावो, ही माझी मनापासून इच्छा आहे. (टाळ्या) मित्रांनो, आपल्या वाकोद गावाचा इतिहास हजार वर्षांपूर्वीचा आहे. एवढा प्रदीर्घ इतिहास लाभलेल्या गावात हळूहळू का असेना बदल होणे अपेक्षित होते. पण आजपर्यंत मूलभूत गरज असलेला पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्नही सुटला नाही. सरकारने कोणत्या योजनेद्वारे हा प्रश्न सोडविण्याची खटपट केली? मला उत्तर द्या. इथे बंधारा बांधावा या प्रयोजनासाठी आपण पाठपुरावा केला, म्हणून कसेतरी दोन बंधारे आपल्याला मंजूर झाले. तसे पाहिल्यास ही त्यांची मंजूरी नाही, कारण ासनाच्या योजनेत बंधारे बांधायचा विचारही नव्हता.

नदी जोडा, नाला जोडा आा योजनाच त्यांच्याकडे अस्तित्वात नाहीत. ासन मुळात आपल्याला आा कामासाठी परवानगी देते की आणखी काय करते? हा मोठाच प्रश्न आहे. नदी-नाल्यात बांध टाकणे त्यांच्या योजनेत नाही. परिणामी याबाबत ते कधीतरी

काही करतील आी अपेक्षा बाळगून दिवस ढकलत राहायचे का? वाघूरचा फायदा जळगावलाच आहे, वाकोदला होणार नाही. जो वरच्या पट्टात आहे त्याने तसेच उपाी राहायचे, जो खालच्या पट्टात आहे, त्याचा मात्र फायदाच फायदा! कोणत्याही धरणांचा अभ्यास करा, तुम्हाला हिच परिस्थिती आढळेल. जिकडे उतार तिकडेच पाणी वाहते, तिथेच धरण बांधतात. आपण दोन बांधाऱ्यांची परवानगी घेऊन ठेवली आहे, आपण मानसिकता तयार केली पाहिजे. काहींची थोडीफार जमीनही जाऊ ाकते. अजून तर नदीचा बांध आहे, तो बांध संपून कदाचित तिथेही खडक लागला, तर आपल्याला फार मध्ये जाण्याची गरजसुद्धा भासणार नाही, पण नियमानुसार जे असेल ते मात्र करावेच लागेल.

पाणी उपलब्ध झाल्यावर मात्र फक्त स्वतःपुरता बघू नका. निम्मे पाणी मागच्या तेकऱ्याला दिले गेले पाहिजे. ज्याला पाण्याचा लाभ त्याने त्याचे पैसे भरायचे, ती त्याची जबाबदारी. तेतळ्यांची योजनाही आपल्यासमोर येत आहे. या योजनेमार्फत सगळ्या तेकऱ्यांना तेतळे खोदण्यासाठी सरकार पैसे देणार आहे. असे होणार असेल तर आपण सगळ्यांच्याच तेतात तळे तयार करून घेऊ. मित्रांनो, सर्वस्व पणाला लावल्याऱ्याऱ्या, संघर्षाऱ्याऱ्या फळ तर काही मिळणार नाही. तेतळे २५-३० एका सरळ रेषेत टप्प्या-टप्प्याने खोदायची असल्यास नाल्याच्या काठीही आपल्याला तसे करता येईल. लवकरच आपल्याला या विषयाी संबंधित अधिकारी काही सांगणार आहेत.

नाल्यातल्या तळ्यांमध्ये जमा झालेलं पाणी तेतळ्यांमध्ये टाकू. जेवढे तेकरी तेतीसाठी पाणी एकत्रित करू ाकतील तेवढे उत्तमच होईल. पण जेव्हा चांगल्या गोष्टींचाच विचार आपण करीत असतो, तेव्हा दुसऱ्याही बाजूचा विचार केलाच पाहिजे. आता ह्याचं तेतळ्यांचे उदाहरण पहा. एवढा सगळ्या तेकऱ्यांचे पाणी भरून झाल्यानंतर गावात मजूर मिळतीलच असे नाही. बाया-माणसं कुणीच मिळणार नाहीत. अनेकांना तर दारूने पार बुडवून टाकलय. दारू पिण्यात दंग असलेले कामात गुंग होतील का? आता, इथे उपस्थित असलेल्यांपैकी कुणी कामाला धजावेल का? मला वाटत तसं होणार नाही, काही माणसं तयार झालीच तर ती अपवाद समजा! तेतातल्या कामासाठी स्त्रिया लगेच उपलब्ध होणार नाहीत. ज्या उपलब्ध होतील त्यांना ांभर रुपयांऐवजी दोनो रुपये द्यावे लागतील. आवेळी तुमची ही प्रतिक्रिया नको, “भाऊ, तुम्ही हे काय केलं?”

मित्रांनो, आपल्या वाकोदची एकूण लोकसंख्या साडेसात हजार, त्यातले तेकरी

किती तर ३०० असणार. १,५०० असतील असे समजून घ्या. त्या त्या तेंकऱ्यांच्या घरातले लोक आणि बाकीचे ६,००० लोक एकतर कामकरी आहेत किंवा इतर व्यावसायिक आहेत. कामकऱ्यांचे भले व्हायला नको का? सर्वांनीच मनात आी भावना जोपासली पाहिजे की गावातील सगळ्यांचेच भले झाले पाहिजे. केवळ स्वतःचेच भले झाले पाहिजे असे कणभरही मनात आणू नका. तसे झाल्यास हे रेट वाढतील. परिणामी त्रागा आणि दगदग वाढतच जाईल. मळणीचे आणि इतर यंत्र आणावी लागतील. गावाचा विकास कसा करता येईल याकडे सर्वांनी मिळून लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. सर्व गावकरी एकजूट ठेवणार नसतील तर विकास कामांच्या नियोजनासाठी घेतलेल्या त्रासांचा, योगदानाचा उपयोग काय होणार?

कोठेही, काही अन्याय झाला, चुकिचे काही दिसेल तर आपल्या वाकोदमध्ये एकजूटीने, अगदी ठामपणे किमान १०० लोक तरी एकत्र आले पाहिजे. 'आम्ही गावात कोणावरही अन्याय होऊ देणार नाहीत' अी प्रतिज्ञा घेतल्याविनाय कोणताही विकास प्रकल्प राबवून काहीच उपयोग होणार नाही. जनरल प्रकल्प सरसकट सर्वांनाच लागू असतात. 'पैतीसाठी पाणी व्यवस्था' हा विषय मात्र ३०० तेंकऱ्यांी संबंधित आहे. पिण्याच्या पाण्याची समस्या सर्वांचीच आहे. कसेही करून तोंडापूरवरून पाणी आणून आपण तहान भागवत होतोच. पूर्वीचे खडतर दिवस विसरू नका. ह्याचं भागात ८-८ दिवस पाणी मिळत नव्हतं, त्याही वेळी आपण आपल्या गरजा जेमतेम का असेना भागवत होतोच ना! आता मात्र सर्वांना पाणी मिळते आहे. ५० लोकांना मात्र मिळत नाही, त्यांना पाणी का मिळत नाही? त्याची कारणे वेगळी आहेत.

तुम्ही त्याबाबत तुमच्या भावना व्यक्त केल्या, हे खरे आहे. पण केवळ भावना व्यक्त करून भागणार नाही. समस्या आयुष्यात येतात. आपण काय करायचे? हे नेमकेपणाने ठरवणे महत्वाचे. व्यसनांबाबतही जरा पक्क्या मनाने विचार करायला हवाच. गावात दारू चालूच ठेवायची का? तुम्ही कष्टाळू आहात, मेहनती आहात मान्य आहे. तुम्ही पैसाही भरपूर कमावतात, पण तोच पैसा व्यसनात गमावणार असाल, तर मी निरनिराळ्या योजना जनकल्याणासाठी राबवाव्यात तरी का? गावाला दारूबाज आणि दिवाळखोर, करण्यासाठी हे सर्व घडवून आणायचे का? परिश्रमाने कमावलेला पैसा जर तुम्ही तुमच्या मुलांच्या शिक्षणासाठी लावणार असाल, पैसा आरोग्याच्या मूलभूत सोयींकरिता विषतः तैचालयाकरिता खर्च करणार असाल तर त्याचे परिणाम किती सुखद, समाधानकारक

राहतील!

तुमचा परिवार आनंदी होईल, त्यांच्या कल्याणामुळे तुम्ही आनंदी राहाल. तुम्ही परिवाराच्या भल्यासाठी हा पैसा गुंतवणार असाल तरच माझ्याही धडपडीच सार्थक झालं असं मी समजेन. वाकोद वासियांनो सर्वांच्या आनंदासाठी मला जे जे करता येणं एक्य आहे, ते ते करायला मी तयार आहे. तुमच्या तेतीची प्रत सुधारून देतो, त्यात तुम्ही भरपूर उत्पादन काढा, तुमच्या तेतातले जे पीक असेल, ते मी जागेवर खरेदी करून घेतो. तुम्हाला आधीच भाव ठरवून देतो. आम्ही कांधाचा भाव तीन रुपये ठरवला आहे, पण सात-साडेसात रुपयाने घेतो आहे. तुमची सगळी व्यवस्था करून देतो. काय एक्य नाही? सर्व काही एक्य आहे.

जैन इरिगोनचा विविध प्रकल्पांमुळे वैविध्यपूर्ण उत्पादनांमुळे विश्वसंचार आहे. जगभरात काही करून दाखविण्याची क्षमता आपली आहे. वाकोदसारख्या एका चांगल्या गावासाठी निचितच काही करता येईल! (टाळ्या) परंतु मित्रांनो, आमच्यासमोर जे भले मोठे प्रनचिन्ह आहे ते हे की - ही सर्व खटपट करायची तरी कोणासाठी? ज्यांना या खटपटीची काहीही गरज वाटत नाही, किंमत वाटत नाही त्यांच्यासाठी? जे स्वतः काहीही करायला तयार नाही त्यांच्यासाठी? ज्यांना केवळ दारूत धुंद राहायचे आहे त्यांच्यासाठी? ज्यांना भांडण-तंटे करून दादागिरी करत फिरायचं आहे त्यांच्यासाठी? डोक्याने अन्याय दिसतो आहे, कानाने ऐकू येते आहे, डोक्याला तो अन्याय समजतो आहे, तरीही जे आवाज उठवायलाच तयार नाही, त्यांच्यासाठी?

राममंदिराचा प्रन सोडवता सोडवता माझ्या नाकी नऊ आलं. बोटावर मोजून काढली तर फक्त दोन माणसं विरोध करीत आहेत, तुमच्यापैकी एकतरी माणूस आमच्यासोबत तिथे आला का? समस्येचं निराकरण करताना फक्त सरपंच होते. सभासदांपैकी कोणी यायलाही तयार नाही. सदस्यांनी तर असा पवित्रा घेतला जणू ग्रामपंचायतीवर त्यांनी बहिष्कारच टाकला आहे. पैसे खायला मिळत नाही त्यामुळे मनाची आी तडफड, तडफड होणारच! आम्ही कासाठी पुढाकार घ्यायचा? हा प्रन त्यांच्या मनात येणारच. आता या सदस्यांना ग्रामपंचायतीत चहाही प्यायला मिळत नाही. आधीचे सरपंच ह्याचं सदस्यांना ग्रामपंचायतीत काजू किसमिस वाटत होते, भत्ते देत होते. बाहेरचे पैसे मिळत होते, ते बंद झालं. त्यामुळे, आता सदस्यांना या चांगल्या, लोकोपयोगी, सर्वांसाठी भल्याच्या कामात आनंद मिळणार तरी कसा? त्यांना नेमकं कोणत दुःख झालं आहे, हे मात्र ते

कळू देत नाहीत, बाहेरून फक्त बघ्याची भूमिका मात्र घेतात.

आत्तापर्यंत कोणत्याही एखाद्या चांगल्या कामासाठी एकतरी ग्रामपंचायत सदस्य पुढे आला का? आपले ठरले होते की, ज्याच्या त्याच्या वार्डातली वसुली करण्याची जबाबदारी ही त्या त्या वार्डाी संबंधित सदस्याची आहे. या प्रतिनिधींनी जबाबदारीने हे काम करून दाखवले का? वसुलीचे काम झालेच नाही. एकातरी सदस्याने सरपंचाकडे जाऊन विचारले तरी का, 'चला, आपण सर्व मिळून वसुलीसाठी गावात फिरू.' आत्तापर्यंत गावात एवढी विकासाची कामे झालीत, एवढे तंटे झाले, एवढे रस्ते बांधले गेले. एका ग्रामसेवकाने तरी वार्डातले मतभेद संपवले का? तंटे मोडले का? असे रोखठोक प्रन जिद्दारी लागणारे असतात. काही सदस्य लगेच म्हणतीलही आता परिस्थिती हळूहळू बदलते आहे, केवळ मतच नव्हेतर मन परिवर्तन होते आहे.

आजच्या या ग्रामसभेच्या उपस्थितीबद्दलही तुम्ही समाधान व्यक्त करात. पण मला एक सांगा, सर्वानी एवढा संख्येने येणे हे तर गावविकासाकरिता आवयक असणारे त्यांचे आद्यकर्तव्यच आहे! ७५०० मध्ये किमान ७० लोक तरी सज्जनाक्तीचे सभासद असतात. पण नुसते आपल्यापुरता सज्जन राहून चालत नाही, इतरांनाही त्या गुणांसाठी प्रवृत्त करावे लागते. चांगल्या गोष्टीसाठी आग्रह धरावाच लागतो. समजा वसुलीचे काम सज्जनाक्तीला हाती घ्यावयाचे आहे. त्यांनी 'आधी केले, मग सांगितले' ही भूमिका बाळगायला हवी. वसुलीला जाताना अगोदर अभिवचन दिले पाहिजे, ाश्वती घायला हवी. 'हो! आम्हाला हे करायचेच आहे! आम्ही करून दाखवूच!'

मित्रांनो, तुम्ही याबाबतची एक पायरी चढून दाखवा, मी चार पायऱ्या चढायला तयार आहे. पण तुम्ही एक पाऊलही पुढे सरकवायला तयार नसाल, तर मी काय करावे? 'पिक्षण' क्षेत्रात जे जे चांगले करण्यासारखे आहे ते मी करीत राहीन. पिक्षण क्षेत्रातल्या आमूलाग्र परिवर्तनासाठी मला गावातल्या लोकांना कोणत्याही प्रकारे सहकार्य केले नाही तरी चालेल. मला पुढच्या पिढीची काळजी आहे. ही मुले वाकोदच भविष्य, भारताचं भविष्य! गावातील ाळेचा निकाल १२ टक्क्यांवर होता, तोच निकाल आज ६७ टक्क्यांपर्यंत जाऊन पोहचला आहे. या कामात गावकऱ्यांचे आणि ग्रामपंचायतीचे काय योगदान आहे?

पैक्षणिक विकासाचे काम चांगल्या पद्धतीने मार्गी लागले आहे. आपल्या मागणी आधीच 'संगणक प्रपिक्षणा'चा विचार आम्ही केला होताच, मात्र संगणक पिकविण्यासाठी

उत्तम प्रीक्षण घेतलेला शिक्षकवृंदही उपलब्ध करणे आवयक आहे. प्रीक्षणाच्या कामात आपण १०० टक्के यास्वी होणार आहोतच! (टाळ्या) ग्रामविकासाचे काय करायचे, हे मात्र तुम्ही सर्वानी मिळून ठरवा. प्रीक्षण क्षेत्रात काम करणारा शिक्षक विद्यार्थ्यांकरिता जागरूकपणे योगदान देणारा हवा. आपल्याकडील शिक्षकवृंद चांगला आहे! (टाळ्या) प्रीक्षणात राजकारण ते करीत नाहीत, त्यामुळे येथील प्रीक्षणाचं भवितव्य उज्वलच असणार! (टाळ्या) गाळेच्या निकालाची दरवर्षी वाढत जाणारी टक्केवारी आणि इतरही अनेक चांगले शैक्षणिक-सांस्कृतिक उपक्रम पाहिले म्हणजे प्रीक्षकांच्या कर्तृत्वाची खात्री पटते. आपण विद्यार्थी-विद्यार्थिनींकरिता छात्रावासही निर्माण करणार आहोत. विद्यार्थिनींसाठीचे छात्रावास जैन हिल्सवर बांधणार आहोत.

कोणत्याही प्रकारच्या कामात तुम्ही मनापासून सहभागी व्हा. पैसाचा योग्य तोच विनियोग करा. कोणत्याही प्रकारचा घोटाला किंवा चूक त्यात होता कामा नये. योजना कार्यान्वित व्हायला दोन-चार वर्षे तरी लागणारच आहेत, कारण दोन-चार दिवसात अगदी सहजपणे साध्य करण्याइतके ते सोपे काम नाही. पी हळद आणि हो गोरी असे ते काम नाही. पाणी नियोजनासाठी कदाचित काही तेंकऱ्यांना त्यांच्या जमिनी गहाणही ठेवण्याची वेळ येऊ शकेल. असेही होऊ शकते की, एवढा मोठा प्रमाणात निधी खर्च करूनही जर काही तेंकऱ्यांना पाणी मिळालेच नाही किंवा अल्प मिळाले, तर आ तेंकऱ्यांना पाटाने पाणी पुरवता येणार नाही. त्यासाठी ठिबक करावे लागेल, पाईपलाईनही करावी लागेल. जास्तीत जास्त तेंकऱ्यांना पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी चौफेर प्रयत्न करावाच लागेल. फारच दक्ष राहावे लागेल, नाहीतर निम्म्याच्या वर पाणी वाया जाण्याची शक्यता आहे. आ परिस्थितीत वाया जाणारे पाणी त्याच लोकांना दुसऱ्यांदा दिलेले बरे.

समजा १०० लिटर पाणी उपलब्ध आहे आणि आपल्याला पन्नास पन्नास लिटर घ्यावयाचे आहे. ते पन्नास लिटर आपल्या ठिबकच्या योजनेत वाचतील. ते वाचलेले पन्नास लिटर पाणी इतरांच्या कामी येईल. इतरांना पाणी दिले म्हणजे तुमचा पाण्याचा हिस्सा कमी केला असा त्याचा अर्थ मुळीच होत नाही. मित्रांनो, कदाचित काहींना, आपली तेंतीही गहाण ठेवावी लागेल. तुम्ही सर्व तेंकऱ्यांनी तुमच्या पूर्वीच्या कर्जाचा बोजा सातबाऱ्यावरून उतरवला पाहिजे. या सर्व अडचणी तुम्ही लक्षात घेणे खूपच आवयक आहे. आी कामे आम्ही नेहमीच करीत आलेलो आहोत, तसे केल्यासच हे शक्य आहे. नाहीतर, पाणी तुमच्या तेंतात आल्यावर जर तुम्ही म्हणत असाल की, “भाऊ,

आपण नंतर कर्ज उतरवून घेऊ” मित्रांनो, तसे करणे ाक्य होत नाही. सर्व ेतकऱ्यांना पाणी मिळणारच आहे, कारण ते जमिनीतच असते. त्यामुळे जीही अंमलबजावणी ेतकऱ्यांकडून व्हायला हवी ती योजना कार्यान्वित होण्यापूर्वीच होणे गरजेचे आहे. असेही होऊ ाकत नाही की, आधी तुम्ही ती योजना सुरु करा, नंतर आम्ही एकेक कागदपत्र पूर्ण करू.

मित्रांनो, तुम्हाला विचार-विनिमय करायचाच असेल तर या सर्व समस्या सोडविण्यासाठी सर्व ेतकरी बांधवांची मोठी सभा बोलवा. ेतकऱ्यांच्या ासकीय अडचणी, इतर अडचणी याबाबत चर्चा करा. आपआपसात योग्य ते ठरवा, नंतर या कामाला प्रारंभ करा. ज्यावेळी योजना मंजूर होतील, त्यावेळी अंतिम निर्णयात्मक धोरणे ठरविण्यात येतीलच. सर्व ेतकऱ्यांनी लेखी अभिवचन देणे हा एक महत्त्वाचा टप्पा आहे. आा कामकाजात आपण पोलिसांची मदत घेत नाही. पोलिसांना आणून करणार तरी काय? गावातल्या अडचणी गावकऱ्यांनी आणि ग्रामपंचायतीनीच सोडवायच्या आहेत. जर गावातले तंटे-बखेटे, मतभेद आणि सामाजिक प्रन पोलिसांच्या मध्यस्थीने सुटले असते, तर या दोाला असे वार्डट दिवस आले असते का? एका पक्षाने आठ आणे दिले, तर समोरचा बारा आणे देतो. त्यामुळे पोलीस दुसऱ्या पक्षाला पाठबळ देतो. म्हणून आपण आा फंदात पडत नाहीत. आपण आपले प्रन सामोपचारानेच सोडवले पाहिजे.

वाकोद मधल्या प्रत्येक नागरिकाला हे वाटलेच पाहिजे की, हे आपल्या गावाच्या विकासाचे काम आहे, त्यासाठी माझा खारीचा का वाटा असेना, द्यायलाच पाहिजे. ज्या ग्रामस्थांना या गोष्टींची जाणीवच नसेल त्यांना तुमच्यातील सज्जनाक्तीने, एकजुटीने या कार्याचे महत्त्व पटवून द्यायला हवेच! ही उद्दिष्ट गाठण्यासाठी प्रत्येक ेतकऱ्याने आपआपल्या सातबारा उताऱ्यावर कर्जाचा बोझा उतरवला पाहिजे. एखादा प्रयोग असाही करून पहा! आपण सर्व मिळून अनुभव घेऊ, पाहू तर खर नेमकं काय निष्पन्न होतं ते! संपूर्ण गावाने मिळून ठरवल तर काय आक्य आहे? एखाद्या गावाने एकजुटीने लक्ष्य निचित केल्यावर एखादे कार्य पूर्ण झाले नाही, असं उदाहरण मिळूच ाकत नाही! (टाळ्या) गावाची एकी म्हणजे ठराविक पाच-पंचवीस दांडग्या प्रवृत्तीच्या लोकांची गुंडाही नव्हे! गुंड एकत्र येतात, सज्जन दरवाजाला कडी लावून घरात निमूट बसून राहतात...

‘आपण काातच भाग घेत नाही, कोणाच्या अध्यात-मध्यात पडत नाहीत’, याचा त्यांना अभिमान वाटत असावा. समजा एखादा दारूडा रस्त्यावर गोंधळ घालत, आरडा-ओरडा करीत िवीगाळ करत असेल तर त्याला तसे चित्रविचित्र ओरडू द्यावे, आपण

त्यात काय भाग घ्यावा? असा या सज्जन लोकांचा पवित्रा असतो. आपल्या या वाकोद गावात असं चित्र मी लहानपणापासून पाहिलं आहे. रस्त्यावर येऊन थोडीफार दादागिरी करणारा मुजोर होत जातो. लोक आपल्या दुष्ट प्रवृत्तीला घाबरतात, हे त्यानं ओळखलेलं असतं. असा दांडग्या प्रवृत्तीचा हा माणूस हळूहळू गुंड बनतो, दुर्जन वृत्तीचा आडदांड माणूस बनतो. आवेळी परिणाम काय, त्या गुंडाला आणखी चेंव चढतो. त्याच्या आविष्कारांमुळे सज्जन लोक आणखीनच घरात घुसतात. वेटी आी वेळ येते की, तो म्हणेल तिचं पूर्व द्या! असे एक भीषण चित्र गावात निर्माण होते. गेल्या पन्नास वर्षांपासून कोणता अनुभव आपल्या जमेस आहे?

मित्रांनो, निवडणूक म्हटली म्हणजे अनेक प्रकारचे मतभेद आणि वाद-विवादांचे संमेलन, फार क्वचित मनोमिलाफ होतो. त्या दृष्टीने विचार केला, तर आपल्या गावात झालेल्या निवडणुकीत थोडाफार प्रमाणात का असेना सकारात्मक दृष्टिकोन दिसून आला आहे, यापूर्वी ही मानसिकता नव्हती. गावकऱ्यांना तुम्ही स्वतःहून सर्वांनी मिळून ठोस आी भूमिका घेतली तर अवघड असे काहीच नाही. ग्रामस्थ खंबीर असले तर या आपल्याला मिळेलच!

आता एक समस्या इथे मांडली गेली, पाणी पुरवठा संदर्भातली, 'पूर्वी' ज्याप्रमाणे सर्वांना सारखं पाणी मिळत होतं तसे आता मिळत नाही. आता मी यासाठी वेगळे काय करायला हवे आी तुमची अपेक्षा आहे. तुम्ही सर्वांनी एकत्र येऊन हा प्रन सोडवला पाहिजे. धनदांडग्या लोकांच्या मोटारी काढल्याविषय तुम्हाला सर्वांना समान पाणी मिळू ाकणार नाही, आता हे सर्व तुमच्या लक्षात येत नाही असं म्हणायचं का? कितीही पाईपलाईन टाका, काहीही करा, त्याचा कणभरही फायदा होणार नाही. मोटरची पाणी ओढण्याची क्षमता प्रबळ असल्याने, त्या त्या मोटारींच्या आसपासच्या विनामोटारींच्या घराला पाणी मिळणार नाही म्हणजे नाही. आा समस्या तुमच्या एकीतूनच सुटतील.

बौद्ध समाजातल्या लोकांना पाणीच मिळत नाही. ग्रामपंचायत आणि इतरही कुणी याची दखल घेत नाही, तर काही ठिकाणी पाण्याचा थेंबही नाही आा अनेक प्रकारच्या तक्रारी माझ्या कानावर आल्या. पाणी पुरवठाच्या पाईपलाईनच्या डिझाईनचा प्रॉब्लेम असू ाकतो. पण पाणीपुरवठा नवीन पद्धतीने करणे सुरू झाले, तेव्हापासूनच हा प्रॉब्लेम आहे की आता निर्माण झाला आहे याचा तो ध घायला हवा. इंजिनिअरी मी याबाबत बोललोही, त्याचं म्हणणंही लक्षात घेतलं पाहिजे. पाण्याच्या प्रेरचा हा प्रॉब्लेम आहे.

सुरुवातीला सरकारी इंजिनिअरने पाच इंच, चार इंच आणि नंतर तीन इंचाच्या पाईपलाईनचा वापर केला होता. तेव्हा प्रोरने पाणी यायचं. आता तसं राहीलं नाही. पाण्याचा वापर करणाऱ्याच्याही संख्येत वाढ झाली. आधी नळांचीही संख्या कमी होती.

मी इंजिनिअरी आज चर्चा करीत असताना आपल्या एका गावकरी बंधूने एक अनाहून सल्ला मला दिला. त्याची इच्छा आहे की, मी पाण्याची एक टाकी बांधून घावी. हा सज्जन गृहस्थ मला म्हणाला, “भाऊ, आप-आपकी तरफसे एक टाकी बांध के दो। आपके माताजी, पिताजी का या आपको जिनका नाम लिखना है लिख दो। लेकिन टाकी बांध के दो। भाऊ, सब लोग नाम पढ़ेंगे तो आपका पूरे गाव मे नाम हो जायेगा।” (हा) मी त्याला सविनय एवढचं म्हणालो, “भाई साहब आपका सुझाव बहुत अच्छा है, लेकिन मेरे माता-पिता के आीर्वादसे और परिश्रमसे मेरा नाम पुरी दुनिया में हो गया है। आप मुझे वाकोद में फेमस करनी की बात कर रहे हो। (हा) और एक बात ये भी है। अब नाम से क्या काम, अब तो उपर जाने का समय आया है। सब कुछ तो यही छोडके जाना है।’

असे मिस्किल प्रसंग येतातच. फार तांत राहून माणसं हाताळावी लागतात. रागावून, चिडून चालत नाही. मी त्या माणसाची सहज परीक्षा घ्यायचं ठरवल. मी त्याला पुढे म्हणालो, “भाई साहब ये पानी की समस्या तुम्हारी है। तुम ही खर्चा करो। जो भी खर्चा आयेगा आधा तुम करो, पच्चीस टक्का ग्रामपंचायत करेगी, पच्चीस टक्का हम करेंगे।” तो मला म्हणाला, “भाऊ, ग्रामपंचायत में हम घरपट्टी, नलपट्टी भरते है ना तो हम काय को खर्चा करेंगे?” (हा)

मित्रांनो, तो इसम घरपट्टी, पाणीपट्टी भरायला निदान तयार आहे, हे ऐकून मला समाधान वाटलं. मी त्याच्याी एवढं स्पष्ट बोलण्याचं कारण हे ही आहे की यापुढे मी काही गोष्टी अंमलात आणायच्या, असं ठरवलं आहे. मी स्वतः यापुढे पैसे खर्च करणार नाही, मी ग्रामपंचायतलाच पैसे देणार, कर्ज स्वरूपात देणार. दहा लाख रुपये दिले तरी ते कर्ज स्वरूपातच. सर्व बारीक-सारीक खर्चाची नोंद होत जाईल. रेकॉर्ड बरोबर सांभाळले जाईल. विकास कामासाठी समजा आमच्या व्यतिरीक्त दुसरीकडून पैसा उपलब्ध झाला तर त्यावेळी ग्रामपंचायत आमच्या कर्जाचा हप्ता फेडूाकेल. रक्कम परत मिळेल की नाही हा आता आमच्यापुढे प्रन नाही. प्रन आहे ग्रामपंचायतीने अचूकपणे हिोब सांभाळणं! ग्रामपंचायत साक्त झाली तर गाव भक्कमपणे उभं राहील. तुम्ही वेळच्या

वेळी घरपट्टी, पाणीपट्टी भरा.

आता हा टाकी बांधण्याचा प्रस्ताव समोर आला आहे. ग्रामपंचायत या टाकीकरिता पैसा केव्हा खर्च करू शकते? जर ती आर्थिकदृष्ट्या साक्षर असेल तरच! ग्रामपंचायत सर्व दृष्ट्या भरभक्कम केव्हा होईल? जेव्हा तुमच्या सर्वांची मनापासून साथ मिळेल तेव्हा! सर्व एकत्र येऊन एकमुखाने ठरवेल, तर पाणी सोडतात तेव्हा वीज पुरवठा बंद ठेवता येईल. इन्व्हर्टरवर सिंगल फेज वर मोटारी लावू पाहणाऱ्यांना सामूहिक शक्तीच्या बळावर 'मोटारी बंद ठेवा' अशी कडक सूचना देता येईल. आता प्रसंगी एकटा-दुकटाने आपलं मत सांगून काहीच होत नसत. तिथे एकीच बळक कामात येते. एकदम ५०-१०० लोकांच्या समूहाने अंगणात उभं राहून संबंधिताला मोटार बंद करा सांगितल्यावर प्रभाव पडेलच!

जिथे समूहाकतीचा प्रभाव आवश्यक तिथे ते असून वापरा, जिथे ग्रामपंचायतला आपला अधिकार वापरायचा असेल तिथे ग्रामपंचायतीने म्हणजे तुमच्या प्रमुखानी-सरपंचानी अधिकार वापरला पाहिजे. पण ते निर्णय घेत नाहीत, स्पष्टपणे कुणाला काही सांगत नाहीत, असे एकंदरीत चित्र आहे. जेव्हा आपण रोड तयार केले तेव्हा मेनलाईनला बखळ प्लॉटकरिता एकेक कनेक्शन काढून ठेवले होते. एकचे दोन-दोनाचे तीन करीत काहीनी चार-चार कनेक्शन करून घेतलेत. राजपूतने मला हे सर्व सांगितल्यावर मी त्याला ते बंद करायला सांगितले. कारण एकच नळ असला म्हणजे सर्वांना पाणी बरोबर मिळू शकते. तिथे वेळिंग करण्यात आलं. लोकांनी ते तोडलं. ग्रामपंचायतमार्फत करण्यात आलेल्या कामाची लोकांनी काय किंमत ठेवली? 'पाईपाला खालूनच पॅक करायला हवे' हा ठेवट्या पर्याय आता सूचविण्यात आला आहे. सरपंच डॉक्टर साहेब आता बाबतीत निर्णय का घेत नसावेत, मोठाच प्रश्न आहे. त्यांना सगळ्यांना खूा ठेऊन, स्वतः खूा रहायचं आहे, कारण दवाखाना चालला पाहिजे ना! (हशा)

डॉक्टर साहेब, ज्यांचे ग्रामपंचायतीत डिपॉझीट जमा नाही, त्यांच्याकडे भरपूर पाणी आणि जे पैसे भरतात त्यांना अडचणी, हे योग्य आहे का? ग्रामपंचायतचे सहकारी वसुलीसाठी झोपडपट्टीत फिरतात. गावातल्या लोकांनी आधी पैसे भरले पाहिजे याबाबत डॉक्टर साहेबांनी काय ठरवलं आहे? २७ लोक या गावात असे आहेत ज्यांच्याकडे १०० लोकांनी एकाच वेळी जाण्याची आवश्यकता आहे. कारण त्यांच्याकडे ३,४०,५३५ रुपये बाकी आहेत. २८ क्रमांकापासून ५९ व्या क्रमांकापर्यंतच्या २१ लोकांकडे १,३९,३२६ रुपये बाकी आहेत. त्यानंतर यादीनुसार दिलेल्या क्रमांकानुसार ६० ते १२८ या क्रमांकापर्यंत

२,३५,८२७ रुपये बाकी आहेत. आी एकूण ७,१५,६८८ रुपये बेरिज आहे. मला आपलेच काही लोक स्पष्ट सांगतात, “भाऊ, यांच्यावर सक्ती आणली पाहिजे, कारण फुकट घेण्याची गेल्या चाळीस वर्षांपासून यांना सवयच लागली आहे.” याच्या उलट एक प्रतिक्रिया पहा, मला एकानं स्पष्ट सांगितलं, “भाऊ, वाकोदचा विकास करताहेत ना, मग आपण पैसे भरण्याची काय गरज आहे!”

आत्तापर्यंत जे जे ठोस आणि भक्कम काम करायच होतं, ते मी केलेलं आहेच. रस्ते, आरोग्य, शिक्षण याबाबत आपण पुढे आहोत. तेकऱ्यांना पाणी उपलब्ध व्हावं, त्यांचं भलं व्हावं, त्याला त्याचा सन्मान मिळावा ही मनापासून इच्छा आहे. पिण्याच्या पाण्याची समस्या सुटावी यासाठी सुद्धा निचितच योग्य ती पावले उचलण्याची सद्भावना आहे. सुटतील समस्या, काळजी करू नका! (टाळ्या)

मित्रांनो, पाण्यासाठी असलेल्या हाफयांबाबतही एकदा सर्व्हे होण्याची आवश्यकता आहे. सर्व्हेनंतर आपण त्याही बाबतीत कोठे काय करावे लागेल, हे ठरवू. मघाी मी ज्या २७ लोकांच्या यादीचा उल्लेख केला. ती यादी गावात एखाद्या सार्वजनिक ठिकाणी येता-जाता वाचता येईल आा ठिकाणी लावण्याचीही काहींनी विनंती केली होती. त्या २७ लोकांवर त्यामुळे सामुहिक प्रोर येईल, ते काहीना काही रक्कम लगेच भरतील आी अपेक्षा त्यातून व्यक्त होते.

मी त्या २७ लोकांपैकी काही नावे इथे सांगतो. त्या ३,४०,५३५ रुपयांपैकी १,५०,९४५ रुपये

सौ. छायाबाई अभय लोढा यांचेकडे बाकी आहेत. हे प्रकरण न्यायप्रविष्ट आहे. त्यात काहीतरी राजकारण आहे, असं अभय लोढाच म्हणणं आहे. गिवाजी नामदेवराव दोमुख २७,८२३ आणि भाऊराव काळू देठे - रु. १०,००० आणि भागवत संपत भगत - रु. ९,६६९, काीनाथ काळू देठे ८,३०७ रुपये, नागो रघुनाथ दोमुख ७,६६५ रुपये. मी तुम्हाला आत्ता ही नावे सांगितली. तुम्हाला जे योग्य वाटतं ते करा. दवंडी घायची दवंडी घा. यादी लावायची, यादी लावा. तुम्ही याबाबत काय करायचं हे मी काय सांगणार? आपल्या गावात नेमकं काय योग्य ठरेल, त्याचा विचार करूनच तुम्ही योग्य निर्णय घ्या. सर्वांसाठी जे उपयुक्त ते आम्ही केले. रस्ता सगळ्यांसाठी आहे. रस्त्यावरून जाणाऱ्याची जात-पात कोणती आहे, धर्म कोणता आहे, वागणं-बोलणं-विचार करणं कसं आहे हे रस्ता पाहत नाही. रस्ता मार्गावरून जाण्यासाठी सुविधा देत राहतो. द्या मात्र ज्याची

त्याने ठरवावी लागते.

रस्त्यांचे काम जसे आपण हिरिरीने केलं, तसे बाजाराचही काम केलं, कारण ते सार्वजनिकदृष्ट्या महत्त्वाचे काम आहे. सगळ्या गावकऱ्यांचं ज्यात हित आहे त्या कामाला आधी प्राधान्य. आता या पुढची कामं म्हणजे एकेका मोहल्ल्याची, वाडीची प्रभागाची आहेत. उदाहरणार्थ गोसावी वाडीचे काम करायचं असेल तर तिथे माझ्या एकटाच्या योगदानाचाच विचार करणे योग्य ठरेल, असे मला वाटत नाही. ज्यांना या कामाचा अधिकाधिक फायदा होणार आहे, त्यांनी स्वतःहून पुढे येण्याची आवयकता आहे. आसनाच्या काही योजनांचा यात त्या त्या ठिकाणी लाभ मिळू शकतो. जसे गोसावी वाडातली पाळा. दोन खोल्या आसनाकडून बांधून मिळतील असे आहे, त्यांना वास्तविक तीन खोल्यांची गरज आहे. आता कामात मी नक्कीच लक्ष घालणार आहे. (टाळ्या) पण, हे मात्र लक्षात ठेवलं पाहिजे त्यात आणखी जास्तीची काही कामे निघालीत तर त्यात गोसावी वाडी, ग्रामपंचायत यांनीच लक्ष घातलं पाहिजे. खर्च केला पाहिजे.

ग्रामपंचायतीला रक्कमेची आवयकता आहेच, मी ही रक्कम कर्जावू देईल. मित्रांनो, मी सार्वजनिक कामांकरिताच पैसे देणार आहे. वैयक्तिक कामांकरिता नाही. या सर्व गोष्टींची कारणे सूर्यप्रकाशाइतकी स्वच्छ आहेत. या सर्व विकास कामांकडे मी माझ्या जन्मगावाचा सर्वांगीण विकास या पवित्र दृष्टीने पाहतो. 'राजकारण' या विषयाची मला काहीही देणे-घेणे नाही. हा माझा इलेक्शन टापू नाही. मला मतांचा बाजार नको आहे. सच्च्या मनाची माणसं हवी आहेत. एकजूटीने गाव विकासासाठी झटणारे नागरिक हवे आहेत. सहकार्याचा संबंध मतपत्रिकेची लावण्याची घाणेरडी वृत्ती आमची नाही. सार्वजनिक कामांमध्येही अग्रक्रम कोणत्या कामाला? हेही आपण ठरवलं आहेच. शिक्षणाचे काम आधी! बाकीची कामे नंतर...

उर्दू वस्ती पाळेसाठी २,७०,००० रुपयांचे अनुदान मंजूर झालेले आहे. त्यांचा जागेचा प्रश्न सोडविण्याचा अग्रक्रम घायला हवा, नाहीतर ते अनुदान पुन्हा तसेच चालले जाईल. त्यांना आपल्या पाळेच्या बाजूलाच जागा द्यावी असे माझे मत आहे. आता कामासाठी ओपन प्लॉट मिळावा असे वाटते, पण काही लोकांना 'काडा' करण्याव्यतिरीक्त दुसरं काही जमतचं नाही. चांगली चालणारी कामे हे काडी करणारे, विघ्नसंतोषी बंद पाडतात. कधीतरी उगिरा जागृत होऊन मदत करण्यात काय अर्थ आहे. वेळच्या वेळी ही कामे व्हायला हवीत. सर्व कामे व्यवस्थित पार पाडण्यासाठी नियोजनाची आणि

अंमलबजावणीचीही आवयकता असते.

दीक्षितांचे उदाहरण तुम्हाला देतो. समाजासाठी राबणे हाच त्यांचा स्थायी भाव आहे. म. गांधीजींच्या आचार-विचारांचा प्रभाव त्यांच्यावर आहे. गांधीजींच्या ग्रामविकास संकल्पनेला प्रत्यक्ष सत्यात आणून दाखविण्याची जिद्द या गांधीसंवादी कार्यकर्त्यात आहे. नागिक जिल्ह्यातही त्याने असे काम व्रतस्थपणे केले आहे. घरटी एक रुपया - याप्रमाणे ५,००० रुपये त्याला मानधन म्हणून मिळत होते. त्यालाही घर आहे, संसार आहे, मूलं शिक्षण घेताहेत, 'शिष्यवृत्ती' ही मूलं मिळवतात, हुार आहेत. मी त्याला म्हटलं, "दीक्षित तुझ्या रोज खर्चाची सध्या व्यवस्था काय आहे? वाकोदचे लोक तुझ्या भोजनाची व्यवस्था करतात, इथपर्यंत ठीक आहे, तुझी याबाबत अपेक्षा काय?" मी दीक्षिती पौाचा-पगाराचा विषय आधी काढला नाही. गांधीसंवादी माणसाचं ते वैष्ट आहे, असे काही लाभाचे विषय त्यांच्याजवळ काढले तर ते पळून जातात. आपल्याजवळ थांबतसुद्धा नाहीत.

चांगले काम करणाऱ्यांनाही 'अहम्' हा असतोच! ७-८ महिने जाऊ दिले. त्याला थोडसं वेगळ्या ाढात विचारलं, "दीक्षित तू गावासाठी चांगलं काम करतो आहेस, तुला काही ना काही मिळायला पाहिजे, जैन चॅरिटीजकडून तू मानधन स्वीकारलं पाहिजे." दीक्षित म्हणाला, "भाऊ, तुम्ही मला काासाठी मानधन देता?" मी जरा स्पष्टच बोललो, "हे पहा, दीक्षित, मी माझ्या गावासाठी तुझी सेवा घेतोय. मला फुकटात ही सेवा करू द्यायची नाही. आम्ही विनंती करीत आहोत, त्याचा तू सन्मान ठेवला पाहिजे. फुकट सेवा करून घेणे म्हणजे भीक घेण्यासारखे आहे. तुझी भीक मिळावी, एवढा गरीब मी आहे का? तू खूप मोठा असलास तरी त्या मोटेपणामुळे तू मला भीक द्यावी असा मी आहे का? तुला अहम् आहे, मान-सन्मान आहे, प्रतिष्ठा आहे आणि आम्हाला? आम्ही आमचा आत्मसन्मान खुंटीवर टांगायचा आणि तुझ्याकडून फुकटात सेवा करून द्यायची का? तसे असेल तर उद्यापासून ही सेवा देणच बंद कर. तुला आमच्याकडून मानधन द्यायचं नसेल, तर तू गावकऱ्यांकडून घे."

दीक्षिती माझी सविस्तर चर्चा झाल्यानंतर साडेसात हजार रुपये द्यायला तो वेटी तयार झाला. साडेसात हजार म्हणजे घरटी एक रुपया फक्त. त्यानंतर मी त्याला म्हणालो, "दीक्षित तू चिट्ठा पाठवील की यांचे हे काम तातडीने करा, त्यांचे ते काम लागलीच झाले पाहिजे. तुझ्या या चिट्ठांमुळे, वाढत जाणाऱ्या अपेक्षांमुळे काही वेळा मी जाम

वैतागून जातो. तू पैसे घेत नाही, त्यामुळे तुला वाटते यांनी आत्ताच्या आत्ता आपले ऐकले पाहिजे...” त्याने ठोवटी मानधन घेण्याची तयारी दाखविली आणि मी सुटकेचा निःश्वास सोडला. मित्रांनो, या दीक्षितला आपल्या वाकोदकी निस्सिम सेवा करण्याची इच्छा आहे. तुम्ही सर्व अगदी एकदिलाने त्याच्या अभियानात त्याला साथ द्याल तर वाकोदकीचे रूपच पालटून जाईल. गावातल्या संघटना, मिटींगा, जन-जागरण हे खूप चांगले काम त्याने घडवून आणले आहे. अनेकांनी मला ताा सकारात्मक प्रतिक्रिया दिल्या आहेत. वाकोदकी याला अजून किती दिवस टिकू देतील हे मात्र बघायचय.

समाज प्रबोधन हा तर त्यांच्या आयुष्याचा एक भाग आहे. ब्रह्मकुमारी संदर्भातील संस्था / भवन गावात होणे आवश्यक आहे, कारण तेही एक संस्कारांचेच काम आहे.

मध्यंतरी इथल्या कब्रस्थानचा वाद माझ्या कानावर टाकण्यात आला. “भाऊ, तुम्ही स्वतः लक्ष घाला” हेही सूचविण्यात आलं. हिंदूच काही वेगळं म्हणणं, मुसलमानांचं काही वेगळं म्हणणं आहे. हे पहा, कोणत्याही कामाकरिता तुम्ही आता एकत्र या, योग्य ते ठरवा. मला चांगल्या कामासाठी दोन पैसे द्यायचे असतील तर आधी ते पैसे कमावण्यासाठी वेळही मिळू द्या! दुसऱ्याच्या वेळीची किंमत करणे म्हणजे सभ्यता. पैसा मी कमाविन तरच इथे देता येईल ना! आणखी एक गोष्ट लक्षात ठेवा. चांगल्या कामांना आडवे पडणाऱ्यांना धडा पिकवा. अर्ज लिहून त्यांच्याविषयी लेखी तक्रार मांडा.

मला जळगावतून इथे यावे लागते, तुम्ही तर वाकोदकीमध्येच राहतात. तुमच्या समस्यांना तुम्ही स्वतः वाचा फोडा. १०० लोकांना एकत्र करा - त्रास देणाऱ्याला सामुहिक जाब विचारा. इथल्या डॉक्टरची बदली झाली. डॉक्टरची प्रॅक्टिस चांगली होती. सर्व मिळून सी.ओ. साहेबांकडे जा. विचारा, ‘का, बदली केली म्हणून’ - प्रत्येक समस्येला मीच कसा हात घालणार? इमानदार, प्रामाणिक, सेवाभावी डॉक्टरची बदली आपण का केली? हा प्रश्न तुम्ही सगळ्यांनी मिळून विचारला पाहिजे. पॅथॅलॉजी लॅबोरेटरीकरिता जी साधनं लागतात, ती मी द्यायला तयार आहे. (टाळ्या) त्या डॉक्टरच्या बदलीबद्दल सी.ओ. साहेबांकडे दीड-दोन हजार लोक नेण्याची तयारी दीक्षितची होती. आपल्यातीलच काही लोकांना त्याचा पुढाकार खटकला. त्यांनी काहीच जमू दिलं नाही. दीक्षितला या गावाची सेवा करायची आहे, त्याचं काम गावाच्या भल्यासाठी असणार आहे, त्यामुळे त्याच्या धडपडीकडे त्याच दृष्टिकोनातून पाहायला हवे.

माझे तर हेही म्हणणे आहे की, दीक्षितला साडेसात हजार रुपये गावानेच वर्गणी

करून दिले पाहिजे. गावाकडून मानधन मिळतय म्हटल्यानंतर दीक्षितलाही त्यामुळे समाधान वाटेल. ग्रामविकासाची कामे मी ग्रामपंचायत मार्फत करणार आहेत. दीक्षित तुमच्या प्रबोधनासाठी आहे. संपूर्ण गावाची एकसंघ, एकरूप तक्ती तयार होऊन गाव उभं राहील, गाव उभे राहणं म्हणजे सर्वांचेच कल्याण होणं. मित्रांनो, आपल्या नियोजित कामांमध्ये दुकानाचे गाळे, ओटे आपण करणार होतो. त्यात ओटे झाले आहेत, गाळे बाकी आहेत. जिल्ह्यात कोठेच नाहीत, असे ओटे झाले आहेत. ओटांचेच काय उदाहरण देता? जिल्ह्यात असे रस्ते नाहीत, जिल्ह्यात आ सुविधा नाहीत! (टाळ्या) संपूर्ण जिल्ह्यात वाकोद सारखे गाव नाही, हे करून दाखविण्याची जबाबदारी आता तुमची आहे!

ओटांचं प्लॅस्टरच काम जोरात सुरु आहे. जांभूळच्या कामाला या ओटांच्या कामानंतर गती देता येणार आहे. टप्प्याटप्प्याने सर्व कामे पूर्ण होतील. जांभूळच्या काही मागण्या होत्या, त्यांना ग्रामपंचायतीत बरोबर ट्रिटमेंट मिळाली नाही असे मला समजले आहे. सरपंचांना तुम्ही काही सांगता, ते तुम्हाला त्यावर वेगळंच उत्तर देता. आी परिस्थिती बदलण्याची गरज आहे. हा मॅबर पैसे भरत नाही, म्हणून मी भरणार नाही असे काहींचे म्हणणे आहे. स्वतःच्या मनाला विचारून पहा, ही बाब नैतिकदृष्टा योग्य आहे का? गावाच्या विकासासाठी काही सरकारी योजना आणा. आा योजनांसाठी आमचे पाठबळ नक्कीच तुम्हाला मिळेल. मात्र 'मी पैसेच भरणार नाही' आी भाषा वापरू नका.

घरकुलाची योजना विचारात घेण्यासारखी आहे. त्याचही प्रपोजल व्यवस्थित तयार करा. जागा कोणतीही असो, प्रकरण तयार ठेवावं लागत. त्यासाठी त्यांच्या काही अटी मात्र पाळाव्या लागतात. दारिद्र रेषे खालील (बीलो पॉवर्टी लाईन) जे आहेत त्यांच्या भल्याचा विचार त्यात आहे. समजा तसे १०० लोक निघाले तर एखाद्या लहान मुलाच्या हातून चिड्डी काढू. त्यात ज्यांचा नंबर लागेल त्यांना घरकुल! पिवळे कार्ड असलेच पाहिजे! हे कार्डही काही लोक खोटे वापरताना दिसतात. मी कलेक्टर साहेबांी याबाबत बोलावं आी जर तुमची इच्छा असेल तर, तुम्ही पारदर्शकता बाळगा. जे खऱ्या अर्थाने बीपीएल आहेत त्यांचीच यादी करा. दीक्षिती मी या बीपीएल वाल्यांबद्दल बोललो होतो. त्याने त्या लोकांची यादी करण्याचं काम सुरु केलं आहे. काही धन-दांडगे असून पिवळे कार्ड बळकवायला पाहतात. बीपीएलवाल्यांनी या कामासाठी स्वतः लक्ष घालावं, दीक्षितला साथ द्यावी.

वीजेचा प्रन केवळ वाकोद पुरता मर्यादित आहे, असं समजू नका! अंगणवाडा,

बालवाडांच्या इथे आपल्याला सोलर ठेवायचा आहे. आपल्या वाकोद मध्ये ११०० घरे आहेत, त्यापैकी ३६२ घरांमध्ये मीटर आहेत बाकीचे आकडे आहेत. आा ठिकाणी लोडोडिंग कसे थांबणार? दीक्षित सोबत तुम्ही सर्व पहूरला गेले होते, तेव्हापासून वीजेचा प्रन थोडाफार मार्गी लागल्याचं मला समजल आहे. एकूणच सर्वांच्या भल्याचं काम आधी नंतर एकेका समूहाचं काम. त्यातील काही समूह जर स्वतः आर्थिक वाटा उचलायला तयार असतील, तर त्यांचे काम सार्वजनिक कामासोबतच लगेच मार्गी लावण्यात येईल, त्याबाबत माझी काहीच हरकत नाही. मात्र त्या समूहाची बाजू एकसंध, पक्की असली पाहिजे. ग्रामपंचायतीचे पैसे त्यांनी बुडवता कामा नये. थकबाकी वेळच्या वेळी भरा आणि स्वतःच्या नावलौकिकाचा सन्मान वाढवा. मात्र मी स्वतः कोणत्याही नावलौकिकासाठी हे काम हाती घेतलेल नाही हे लक्षात घ्या. गावाने माझ्या पाठीवर पाबासकीची थाप ठेवली तरच माझा मोठेपणा सिद्ध होईल, आतला तर मुळिच भाग नाही. कृपा करून तुमच्या मनात तसले काही गैरसमज असतील तर काढून टाका. मला वैयक्तिक कोणाविषयीही राग-लोभसुद्धा नाही. माझा जन्म ज्या गावी झाला, ते हे गाव आहे, वाकोदच ऋण मी मानतो. त्या ऋणात उतराई होण्यासाठी मी धडपडतो आहे. माझी सद्भावना तुम्ही नीट समजून घ्या. (टाळ्या)

मित्रांनो, आपल्या गावातला राममंदिराचा मुद्दा महत्वाचा आहे. संपूर्ण गावाची एकमुखाने संमती असेल, एकमत असेल तर आपण हे काम हाती घेऊ. बाजारासाठीही अनेक समस्या उभ्या राहिल्या. सोपी नसतात ही कामे. ‘भाऊंची परवानगी लागेल’ असंही उत्तर मला माहीत नसताना जर कुणी देणार असेल तर ते विश्वासाह तुम्ही मानाल का? तुम्ही मानतात. तुम्हाला वाटत तसं. पण मला एक सांगा तुमच्याबद्दल मला विश्वास येईल केव्हा? तुम्हाला पटो न पटो एक उदाहरण देतोच. पत्र्याच्या मुत्र्या होत्या, त्याही काही चोरांनी चोरून नेल्या! लोकांनी त्यानंतर काचाच गोध घेतला नाही. फारच चांगलं गाव आहे आपलं! (हा) आता तीन-चार महिन्यात आपल्या नियोजनानुसार इथे मुत्र्यांचे कामही मार्गी लागणार आहे. त्यावेळी स्वच्छता, व्यवस्थितपणा जोपासा. आा चोऱ्या होणार नाहीत याची काळजी घ्या.

वाकोदहून मला जळगावला भेटायला आलेल्या एका सद्गृहस्थाने ही चोरीबाबतची हकिकत सांगितली. तो तावातावाने मला म्हणाला, “भाऊ, हे असं असं गावात चाललेल असतं, ग्रामपातळीवर वैयक्तिक असो वा सार्वजनिक समस्या या सोडवल्याच गेल्या

पाहिजेत! टोस निर्णय घेऊन पावले उचलली पाहिजेत.” माझ्यासमोर त्याचं हे नॉनस्टॉप भाषण सुरु झालं. तो पुढे हे ही म्हणाला, “भाऊ, चर्चा भरपूर होते, परंतु निर्णय काहीच घेतले जात नाहीत.” मी त्याला अडवला. म्हणालो, “तू तुझे हे ज्ञान ग्रामपंचायतीत दाखव! मला सांगून काय उपयोग आहे?” (हशा)

मित्रांनो, सरपंचांनी एखाद्या विषयावर आपल मत ठासून मांडलं तर ते लोकाही विरुद्ध आहे का? आपले सरपंच जनकल्याणाचा मुद्दा केंद्रस्थानी ठेऊनच मत मांडतील हा विश्वास बाळगा. गावातील सगळी कामं व्हायला पाहिजे यात वाद नाहीच! परंतु गावानेही त्या दृष्टीने आपलं अकाऊंट क्लिअर ठेवायला पाहिजे ना. ग्रामपंचायतीत थकबाकी असतानाही, ‘आमचं काम झालच पाहिजे’ असा जर तुमचा आग्रह असेल, तर ते कसे चालेल? त्या त्या वार्डातील मॅबरने ही जबाबदारी उचलली पाहिजे. त्याला छाती ठोकपणे सांगता आलं पाहिजे, “माझ्या वॉर्डातल्या एकाही कुटुंबाकडे थकबाकी नाही. आमच्या वॉर्डाचं काम आधी करा.” तुम्ही असे सांगून तर पहा, सरपंचाला तुमची कामे आधी करावी लागतील. आर्थिक स्थितीने कमकुवत असणाऱ्यांच्या जगण्यात सुधारणा व्हावी, त्यांचं राहणीमान बदलाव, याकरिता त्यांनाही प्राधान्य द्यावे लागे.

दुकानदारांच्या समस्या नंतर सोडवल्या जातील. सकाळी मला भेटल्या भेटल्या एकाने सांगितलं, “भाऊ, मी पैसे भरले, पण पावती मिळाली नाही.” मी त्याला म्हटलं, “ग्रामपंचायतीत तसा बोर्डच आहे. पैसे भरले की लगेच पावती घ्या म्हणून, तू घेतली नाहीस का?” वास्तविक झालं असं होतं की त्याच्या रकमेला खतावणीत ओढायला हवं, हे त्याच म्हणणं होतं. मी लगेच ती चूक दुरुस्त करायला सांगितली. तो म्हणाला, “भाऊ, दोन वेळा माझं नाव लिहिताना चूक झाली” मी हसत म्हणालो, “कोणीतरी गोंधळ करत तुझ्या नावाला” (हशा)

राजपूत, तू आता इथे काहींची नाव लिहून घे. आधी तुम्ही पैसे भरा, नंतर लोकांकडे वसूलीला जा. आधी ग्रामपंचायत सदस्यांची नावे लिहा. तुम्हाला दीक्षित हवे असतील तर थकबाकी वसूल करा. म्हणजे त्यांना समाज प्रबोधनासाठी बोलावण्याचा मार्ग मोकळा होईल. आणखी महत्त्वाची एक बाब म्हणजे नदी-नाल्यांी संबंधित त्या त्या तेंकऱ्यांची मिटिंग घ्या, सगळ्यांना व्यवस्थित समजावून सांगा, अडचणींचा खुलासा करा, सर्वांच्या भल्याचा विचार करून आपल्याला हे करायचं आहे अी मानसिकता तयार करा. सगळी कागदपत्रं तयार झाल्यानंतर ासकीय परवानगीकरिता मी स्वतः प्रयत्न करेल. खऱ्या

अर्थाने गरजू असणाऱ्या बीपीएलवाल्यांच्या घरकुलासाठी आपण प्रयत्न करणार आहोतच.

थकबाकी भरण्यासाठी तयार असणाऱ्यांनी पटापट हात वर करा. मुद्दाम झुकडे तिकडे पाहू नका - सरळ पहा, बोट सरळ वर करा, सरळ रहा - वाकडात गिरू नका. फर्टिलायझरबद्दल कुणी काही समस्या मघाी सांगत होता. मित्रांनो, एकाच वेळी सर्व समस्या, सर्व प्रन सुटत नसतात. टप्याटप्याने प्रन सुटतात. अति घाई करू नका, नाहीतर अनेक लोकांना दुख्खवालं. मने वाईट करून आपल्याला ग्रामविकास साधायचा नाही. आर्दा गावाकरिता समंजस मनाची माणसे असायला हवीत. धन्यवाद!

जयहिन्द! जय महाराष्ट्र!